

HRİSTİYANLIĞIN KABULÜNDEN 20. YÜZYILA KADAR RUSYA'DA ÇİFT İNANÇLILIK (DVOEVERİE)

Özge MERT*

Öz

Bu çalışmanın amacı Rusya'da Hristiyanlık kabul edildikten sonra yasaklanan putperestliğin 20. yüzyıla kadar varlığını inceleyerek dvoeverie kavramının Rusya'daki yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışmanın başlangıcında Slav topluluklarının inanç sisteminin ana kaynağı olan Slav mitolojisi ve dini belli başlı özellikleriyle ifade edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Hristiyanlık sürecinde kesin bir şekilde yasaklanmış olan ve çeşitli işkence ve ölüm cezalarıyla önlenmeye çalışılan büyücülük faaliyetleri incelenmiştir. Yazının son bölümünde ise çeşitli Slav tanrı ve tanrıçaları ile Rus Azizlerinin benzer özellikleri konusunda çeşitli bilgiler verilerek, Rus toplumu ve kilisesi irdelenmiştir. Bununla beraber, Hristiyanlıktan sonra da eski pagan kültürünün bu din içinde yeni anlamlar kazanarak varlığını sürdürmesi üzerine tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dvoeverie, Paganizm, Hristiyanlık, Mitoloji.

From Acceptance Of Christianity Up To The 20th Century

Double Faith (Dvoeverie) In Russia

Abstract

The aim of this study is to examine the existence of the banned paganism after the adoption of Christianity in Russia until the 20th century and to reveal the reflections of the concept of dvoeverie in Russia. At the beginning of the study, Slavic mythology and religion, which is the main source of belief system of Slavic communities, are expressed with their main characteristics. In the second part of the study, witchcraft activities which were strictly prohibited during the Christian process and tried to be prevented by various torture and death sentences were examined. In the last part of the article, Russian society and church were examined by giving information about similar characteristics of Slavs and goddesses and Russian Saints. However, the old pagan culture was discussed on the existence of this religion by gaining new meanings, after the Christianity.

Keywords: Dvoeverie, Paganism, Christianity, Mythology.

* Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümü Lisans Mezunu.

Giriş

Tarih içerisinde vuku bulmuş olayları gerçeğe en yakın şekilde anlamlandırmak ve makul bir neden-sonuç zincirinin içerisinde oturtmak ancak olay hakkında kaynaklara sahip olmakla mümkün hale gelir. Doğu Slavlarının paganlık döneminde yazı dilini kullanmamasından dolayı dönemlere ait verimli ve güvenilir kaynaklar bulmak oldukça zordur. Bir toplumun dini ve kültürel yapısını anlamak için o toplumun eski tarihini, geleneklerini, nasıl şekillendiğini anlamak gerekmektedir. Buradan hareketle Rus toplumunu anlamak için mitoloji ve mitolojinin topluma etkisini irdelemek gerekmektedir. Eski kültürler, eski gelenek ve görenekler yeni din ile beraber yasaklansa da eski kültürün izlerinin birdenbire yok olması mümkün değildir. Bu izleri anlamak için Rus toplumundaki çeşitli kutlamalar, törenler, şifacılık ve büyücülük faaliyetlerini incelemek önemlidir. Rus kültürünün içinde gizlice varlığını sürdürmüş olan dvoeverie kavramının incelenmesi Rus toplumunu siyasi, sosyal ve kültürel olarak anlamlandırmak maksadı açısından önem arz etmektedir.

1. Genel Özellikleri İle Slav Mitolojisi

Slav sözcüğünün kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte belirsiz kalmış ve dilbilimciler tarafından ortaya konulan teorilerin hiçbiri evrensel olarak kabul edilmemiştir.¹ Birtakım araştırmacılar Tacitus'un söz ettiği Venedi'nin Slav halkı olduğunu ve Slav halkının yazılı kaynaklarının 6. yüzyıla dayandığını ileri sürmüşlerdir.² Slavlar, Doğu, Batı ve Güney Slavları olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Doğu Slavları, Ruslar, Belarus ve Ukraynalılardan meydana gelmiştir. Batı Slavları, Çekler, Polonyalılar ve Slovaklardan teşekkül etmiştir. Güney Slavları ise Makedonlar, Bulgarlar, Hırvatlar, Slovenler, Boşnaklar ve Sırp'lardan oluşmuştur.³ Bu grupların bazı unsurları birbirinden farklı olsa da, mitoloji bakımından ortak yönlerinin olduğuna tanık olunmuştur.⁴ Üç bin yıldan daha fazla bir süre önce gelişen Slav mitolojisi ve dini, Slavlar olarak adlandırılan topluluklar tarafından yaşatılmış ve yaşatılan çok tanrılı dinin mitolojik ürünü olarak ifade edilmiştir.⁵ Ayrıca Slav mitolojisi hakkındaki çalışmalar 19. yüzyılın ikinci yarısına doğru gelişme göstermiştir. Aynı zamanda Slav mitolojisi Germen, İskandinav, Roma gibi Avrupa'daki diğer mitolojiler gibi tutarlı olmamakla beraber Slav mitleri yazılı şekilde değil sözlü olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶

Pagan olan Slavların mitleri ve efsaneleri bir bütün olarak karşımıza çıkmamakla birlikte bu dinin tarihini tekrardan oluşturmak pek mümkün olma-

¹ Milica Stojanović, "Slavic Mythology As a Part of Life", *Regionalni centar iz prirodnih i tehničkih nauka u Vranju*, 3. bkz: Academia İnternet Sitesi. "Slavic Mythology As A Part Of Life.", Erişim Tarihi: 25 Mart 2019. https://www.academia.edu/31017021/SLAVIC_MYTHOLOGY_AS_A_PART_OF_OUR_LIFE

² Laima Anglickienė, *Slavic Folklore, Didactical Guidelines*, Vytautas Magnus University, Yüksek Lisans Tezi, Kaunas, Lithuania, 2013, s. 10.

³ Gaye Ertin, *Rusya -Özellikler- Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2004, s. 65.

⁴ Gönül Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s. 14.

⁵ Stojanović, "Slavic Mythology As A Part Of Life", s. 3.

⁶ Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 9.

muştır. Bununla beraber bir kısmı inançların ise genellikle ruhların, gizemli güçlerin yaşam sürdürdüğü ve manipüle ettirildiği bir inanç sistemine tanık olunmuştur. Slavlar daha sonra planlı bir şekilde kültürel yaşama entegre olmuşlar ve başka haklarla ilişki kurmuşlardır. Buradan hareketle var olan manevi inançlar daha az rüstik bir hale bürünmüş ve bu gizemli ruhlar, önemli ve özel yeteneklere sahip olan tanrılara, yani antropomorfizme edilmiştir.⁷ Slav halkları tıpkı Roman ve Germen halkları gibi kültür ile bağdaştırılmıştır.⁸

Slav inancının kökenine bakmak için animizm ve tanrılara olan ibadetlere bakmamız uygun olacaktır. Slav inancında ilk iki ruh türünden biri Bereginya hayatı müjdeleyen, yeni bir hayat sunan bir ruhtur.⁹ Normal olmayan yollarla, zamansız bir şekilde varlığını ölümlerin arasında gösteren, kirli ruh olan,¹⁰ genellikle ormanlarda, göllerde, nehirlerde yaşayan, kirli olmayan ölümlerle ilişkilendirilen genellikle su perileri olarak adlandırılan Rusalka'dır.¹¹ Bunlara ek olarak Rusalka'nın öncüleri olan kadın ruhları ve vampirler yani ölüm ruhları Upyr ruhları mevcuttur.¹²

Slav mitolojisinde birçok tanrı, tanrıça ve kutsal ritüeller mevcuttur ve halk bu kutsal değerlerden yardım beklemiş, ibadet etmiştir. Slav toplulukları rüzgâr tanrısı olan Striborg'a tapmanın yanı sıra¹³ ölüm tanrıçası olan, karanlıkta yaşayan, insanları yiyen ve aynı zamanda kehanet gücüne sahip olan Baba Yaga'nın Striborg'a yön verdiği ifade edilmiştir.¹⁴ Bunların dışında kış tanrıçaları Moroz ve Kosçeri olarak belirtilmiştir. Bununla beraber, eski Slavların taptaıkları tanrı ve tanrıçalar dışında Russalka olarak bilinen suların perisine, Liechen olarak bilinen ormanların perisine¹⁵ ve aile atalarına olan bağlılığı ile özellikle kırsal topluluklarda varlığını gösteren, modern çağa kadar istikrarını koruyan¹⁶ Domovoiler yani ev perilerine de ibadet etmişlerdir.¹⁷

Sürülerin tanrısı Veles,¹⁸ Güneş tanrısı olarak bilinen ve ibadet edilen Dazbog¹⁹ eski kroniklerde "Çar Güneş" ve "Svarog'un Oğlu" olarak adlandırılmıştır.²⁰ Beyaz Tanrı olarak ifade edilen, iyi şansını temsil eden Belobog ve Kara

⁷ Stojanović, "Slavic Mythology As A Part Of Life", s. 3.

⁸ Garry Green, *Slavic Pagan World Complation*, Lulu, October I, 2009, s. 5.

⁹ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 6.

¹⁰ Jiří Dynda, *Rusalki: Anthropology of Time, Death and Sexuality in Slavic Folklore*, Studia Mythologica Slavica, 2017, s. 83.

¹¹ K. Maya Larson, "Why Does the "Rusalka" Have to Die? The Call of the Other in Zinaida Gippius's "Sacred Blood", *Amaltea, Revista de Mitocritica*, Vol: 6, 2014, s. 164.

¹² Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 6.

¹³ E.F. Tugay, *Rusya Tarihi*, Yeni Faziilet Matbaası, İstanbul 1948, s. 70-71.

¹⁴ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 15.

¹⁵ Tugay, *Rusya Tarihi*, s. 70-71.

¹⁶ Mike Dixon-Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, (ABC-CLIO, 1998), Oxford, England, s. 73.

¹⁷ Tugay, *Rusya Tarihi*, s. 70-71.

¹⁸ Louis Herbert Gray, *The Mythology Of All Races*, Vol: 3, Celtic/Slavic, Ed. John Arnott Macculloch ve Jan Machal, Cambridge University Press, London 1918, s. 300.

¹⁹ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 15.

²⁰ Gray, *The Mythology Of All Races*, Vol: 3, Celtic/Slavic, s. 297.

Tanrı olarak bilinen kötü şansı temsil eden Çernobog aydınlığın ve karanlığın, iyinin ve kötünün, düzenin ve kaosun kişileştirilmiş halleri olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹ Evrenin efendisi olarak kabul edilmiş olan hava üzerinde haki-miyet sahibi olan Tanrı Perun da önemli tanrılardan biri olarak ifade edilmiştir.²² Nestor kroniğinde Oleg ve Oleg'in ordusu, Yunanlılarla karşılıklı yemin etmiş ardından tanrıları Perun ve sığırların tanrısı Veles'e yemin etmişlerdir. Buradan hareketle Oleg ve Yunanlılar barışı sağlamıştır.²³ Buradan da anlaşılacağı üzere, savaş ve barış gibi konularda Slav tanrılarının oldukça önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz.

Slav toplumunda ölüm ve öteki dünya konusuna gelecek olursak, Slavlar-da ölümlerin yakıldığı ve kişinin küllerinin ve eşyalarının bir toprağa hapsedi-lerek bir mağaraya yerleştirildiğini görmekteyiz.²⁴ Ayrıca İbn Fadlan'ın yazdığı seyahatnamede Slavların ölen kişileri ölümlerin dünyasına gidişini kolaylaştı-rmak için yaktıkları belirtilmiştir.²⁵

Ahmet İbn Fadlan Seyahatnamesi'nde bir Rus şefinin cenazesi gibi bir asil öldüğünde cenazesi on gün boyunca mezarda bekletildiğini ve asilin mal var-lığının üçe bölündüğünü, üçte birini ailesine diğerini cenaze masraflarına geri kalan malı ise cenaze törenindeki içkilere harcadığını dile getirmiştir. Ayrıca on gün bittikten sonra cesedin tekneden çıkarılıp, pahalı bir giysi ile kişinin sarıldığı ve buna ek olarak ölenlerin eşyaları ve ölmüş hayvanların eti, ek-mek, meyve ve içki de tekneye koyulduğunu bizlere aktarmıştır. Hatta, koca-sının ölmesi ile birlikte gönüllü olarak yanmaya karar vermiş olan kadın ise ölüm meleği olarak adlandırdıkları bir kadın tarafından tekneye götürülüp, odun ile çevrelenen cesedin yanında bıçaklandığını ve kaygın ateşe verildiğini dile getirmiştir. Son olarak ise küllerin toplandığını, kervanın üzerinin açılıp saatlerce ve gecelere kadar süren bir ziyafetin düzenlendiğini ifade etmiştir.²⁶

Slav efsanelerine dayanan şenlikler, her yıl doğa ve mevsim değişikliklerini takip eden bir nevi döngüsel etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kut-lamaların anlaşılabilmesi için arkeolojik ve folklor kalıntıları temel olarak alın-mış, bazı takvimlerin Hristiyanlık öncesi bayramlar hakkında bilgiler verdiği ifade edilmiş ve bayramlar bu bağlamda yeniden inşa edilmiştir.²⁷ Hristiyanlık öncesi Slavların inandığı paganizm, Hristiyanlığın kabulünden sonra da çeşitli yasaklamalara rağmen varlığını korumayı başarmıştır. Toplumlar zaman için çeşitli faktörler ile değişip, gelişse de kültürler arası geçişte tamamen bir kop-ma yaşanmamış diyebiliriz. Din ve kültürde değişiklikler yaşansa da dinin bazı unsurları ve kültür özünü yitirmemiştir. Bilhassa ortaya çıkan ihtiyaçlardan

²¹ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 15.

²² Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, s. 217.

²³ Riha Thomas (Ed.), "The Russian Primary Chorinicle", *Readings in Russian Civilization*, Vol. 1, Russia Before Peter the Great, 900-1700 (1969), s. 2.

²⁴ Gray, *The Mythology Of All Races*, Vol: 3, Celtic/Slavic, s. 233-234.

²⁵ İbni Fadlan, *İbni Fadlan Seyahatnamesi ve Eklere*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 40-41.

²⁶ Gray, *The Mythology Of All Races*, Vol: 3, Celtic/Slavic, s. 233-234.

²⁷ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 11.

dolayı tanrılar, tanrıçalar, kutsal olarak kabul edilen ritüeller, kişinin kendi inancı bir nevi şekil değiştirmiş ve birey ile kültür birbirine harmanlanmıştır. Bununla beraber 10. yüzyılda paganizm yasaklansa da sonraki yıllarda bu inanç sisteminin pasif bir şekilde varlığını koruduğuna tanık olmaktadır.

2. Hristiyanlık Sonrasında Rusya'da Büyücülük Faaliyetleri

Rusya'da Hristiyanlığa geçiş yumuşak bir şekilde olmamış, bu din çeşitli zorluklarla karşılaşmış sonrasında da klasik belirtilere sahip pagan hareketleri varlığını devam ettirmiştir.²⁸ Hristiyan putperestliği genellikle köylü geleneklerini yermek maksadı ile küçümseyici şekilde tanımlanmıştır.²⁹ Pagan ayinleri nesilden nesile kısmen kaybolmuş olsa da ayinlerin anlamları değişmiş ve ayinler Hristiyanlığın çarpıtılmış bir şekli olarak tezahür etmiştir.³⁰ Bu putperest ritüeller Hristiyanlığın içinde pasif bir konumda varlığını sürdürmeye devam etmiştir.³¹

Slavlar 6. ve 12. yüzyıllar arasında ilişki içinde olduğu Latin, Arap ve Yunan medeniyetlerinden büyü, ilaç gibi tecrübeler edinmişlerdir. Bu büyü'nün menşei kutsal antik çağ olarak ifade edilmiştir. Buna ek olarak, büyü Hristiyanlığın var olduğu zaman yasaklansa da seyrek bir şekilde varlığını göstermeye devam etmiştir.³²

11. yüzyılda pagan uyanışları olarak belirtilen Volkhv ayaklanmaları ortaya çıkmıştır. 1024 yılında Suzdal bölgesinde kıtlık yaşanmış ve bu kıtlığın sebebi olarak yaşlı kadınlar görülmüştür. Ardından Volkhv bireylerinden bazıları bu yaşlı kadınları dövmüşlerdir.³³ Aynı zamanda 1071 yılında Kiev'de beş tanrının tezahür edeceği ve Dinyeper nehrinin geri doğru akacağı, bazı ülkelerinin yerlerinin değişeceği gibi söylentiler ortaya çıkmıştır. O dönem Volkhv ayaklanmaları devam etmiş ve yaşlı kadınlar öldürülmüştür. Bununla beraber, kendisini Tanrı'nın temsilci olarak ifade eden bir Volkhv ortaya çıkmıştır. Her şeyi bildiğini iddia eden bu Volkhv Hristiyanlığa küfretmiş ve Volkhov nehri boyunca yürüyeceğini ifade etmiştir. Bu iddialardan sonra şehirde karışıklıklar çıkmış ve bu kişiye inananlar olmuştur. Böylece halk büyücünün yolundan gidenler ve Gleb'in yanında olanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır.³⁴ Rostov'da da 1088 yılında buna benzer olaylar yaşanmıştır.³⁵

²⁸ Vladimir G. Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 15, No. 1, 1976, s. 61.

²⁹ Chris J. Chulos, "Myths of The Pious or Pagan Peasant in Post-Emancipation Central Russia", *Russian History*, Vol. 22, No. 2, 1995, s. 186.

³⁰ Chulos, "Myths of The Pious or Pagan Peasant in Post-Emancipation Central Russia", s. 200.

³¹ Chulos, "Myths of The Pious or Pagan Peasant in Post-Emancipation Central Russia", s. 200.

³² Russell Zguta, "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", *The Russian Review*, Vol. 37, No. 4, 1978, s. 438.

³³ V. Rudakov, "Volkhvi na Rusi", *Entsikopedicheski Slovar*, Vol. VII., St. Petersburg, Brockhaus & Efton, ("Volkhvs in Russia", Encyclopedic Dictionary), 1892, s. 109-110; Aktaran: Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", s. 63.

³⁴ S.H. Cross ve Olgert Sherbowitz-Wetzor (ed.): *The Russian Primary Chronicle*, Cambridge, Mass.: Medieval Academy of America, 1953, s. 150.

³⁵ B.D. Grekov (Ed.), 1953 *Ocherki po Istorii SSSR*, Vol. I. (Moscow: Academy of Sciences, (Outlines of the History of the USSR 1953), s. 179; Aktaran, Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", s. 64.

12. yüzyılda meydana gelen Volkhv ayaklanmaları hakkında var olan bilgiler kısıtlıdır. Bunlara ek olarak, İpatiev Kroniği'nde³⁶ kehanet güçlerine sahip olan bireylerin varlığından söz edilmiştir. 1170 yılının başlarında ayın gökyüzünü geçtiği ve şeklini değiştirdiği söylentileri ortaya çıkmıştır. Ardından bazı yaşlı erkek ve kadınlar (stariki) bu olayın ne anlama geldiği konusunda sorgulanmıştır. Bu kişiler, yaşanan bu olayın prensin ölümünün yaklaştığını ifade ettiğini dile getirmişlerdir.³⁷

12. yüzyıl sonlarında veya 13. yüzyılın başlarında bir kadın büyücü olursa ya da cadı veyahut bitki araştırmacısı olursa bütün bunlardan sonra kocası kadını azarlarsa ve kadın hala bu faaliyetlerine devam ederse Metropolitan'a altı grivnası ödemek zorunda olduğu ifade edilmiştir.³⁸

Modern bilgiler, Hristiyanlık öncesi kültürler ile ilgili ritüelleri açıklamak için pagan terimini kullanmışlardır. Hristiyan yazarlar, putperest tanrıları şeytan olarak ifade etmiş ve her türlü büyüyü şeytanın işi olarak görmüşlerdir. Böylece Hristiyanlığın ilk dönemlerinde sihir ve putperestlik arasında da bir bağlantı oluşturmuşlardır. 13. yüzyılda Kiev Mağaraları Manastırı'nın başrahibi Serapion'un beş vaazından ikisinde cadılar, büyücüler ve Volkhv inancına dair bilgiler mevcuttur. Ayrıca 13. yüzyılda Serapion bir vaazında, hala pagan geleneğinin sürdürüldüğünü ve büyücülüğe inanıldığını sonunda ise masum insanların ateşle yakıldığını ifade etmiştir. Serapion'un dördüncü vaazında ise pagan geleneğinin büyücülükten ziyade bireylerin yakılması konusu ile ilişkilendirdiği karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Serapion cadıların elementlere hükmetme, kıtlığa neden olma güçleri olması durumunda cadılara ibadet edilmesi gerektiğini savunmuştur. Serapion'un bu savı karmaşık bir şekilde teşekkül etmiştir. Bununla beraber Serapion meydana gelen kıtlıkları, Tanrı'nın bir cezası olarak ifade etmiş ve cadıların ve şeytanların faaliyetlerine Tanrı'nın izin verdiğini öne sürmüştür.³⁹

Metropolitan Fotii'nin 1410 tarihli mektubundan hareketle infazlar Novgorod ve civarında pagan gelenekleri ortadan kaldırma odaklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçten itibaren de kazıkta yakılma gibi cezalar devam etmiştir. 18. yüzyıl başlarında ise sürgün cezaları da olmuştur.⁴⁰

16. yüzyılın ortalarında hem Muskovit Kilisesi hem de devlet putperestlik konusunda endişe etmeye başlamıştır. 1551'de Stoglav Kilisesi Konseyi'nin kararları ve önerilerinden bazıları bu endişeyi açık bir şekilde göstermiştir. Çar IV. Ivan büyücülük meselesi hakkında kilise babalarına danışmış ve kehanet, falcılık, astroloji, büyü gibi konuları uygulayanlar hakkında ne çeşit

³⁶ V. Lebedev (Ed.), *Drevnerusskie Letopisi*, (Moscow: Academy of Sciences. (Ancient Russian Chronicles), 1936), s. 209.; Aktaran: Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", s. 65.

³⁷ Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", *Journal for the Scientific Study of Religion*, s. 65.

³⁸ Russell Zguta, "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", *The American Historical Review*, Vol. 82, No. 5, 1997, s. 1190.

³⁹ Stella Rock, *Popular Religion in Russia- 'Double Belief' and the Making of an Academic Myth*, Routledge Studies in the History of Russia and Eastern Europe, New York 2007, s. 12-13.

⁴⁰ Zguta, "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", s. 1190.

bir politika uygulanması gerektiğini sormuştur. Konsey üyeleri bu gibi konularda piskoposların bu faaliyetleri sınırlandırmalarını ve Çar'ın ölüm cezasını empoze etmesini istemişlerdir. IV. Ivan konseyin bu önerilerinin bir kısmını dikkate almıştır. Ayrıca Konsey'in bir diğer önerisi de bu gibi faaliyetleri gerçekleştirenlerin ölümle cezalandırılmasını istemesidir. Ardından IV. Ivan, bu faaliyetleri gerçekleştirenlerin sadece dini mahkemelerde değil sivil mahkemelerde de yargılanmasını yasal olarak kabul etmiştir.⁴¹

16. yüzyılda, Kurbsky ve IV. Ivan'ın yazışmasında halkın ve Çar'ın o dönemde büyücülük faaliyetlerinden etkilendiğini ve Moskova yangınında IV. Ivan'ın annesinin büyü yapmakla suçlandığı da bir başka örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴²

17. yüzyılın sonlarına doğru Protopop Avvakum'un sürgün edildiği zamanlarda Avvakum'un evine dönmesinin ardından düşmanları onun köyüne teflerle ve domrularla birlikte oyuncu ayıları getirmiştir. Bu gibi olaylar ise kilise tarafından putperestlik olarak algılanmıştır. Devlet ve kilise şeytani olarak nitelendirdiği bu gibi olaylarla mücadele etmeye çalışmış, müzik aletlerini yasaklamıştır.⁴³

Pavriya şehrinde uzun bir süre kıtlığın var olduğu dönemde şehir daha sonra bereketli bir şehir haline gelmiştir. O dönemde Avvakum'dan nefret eden Afanasiy'in hizmetçileri olan Marya ve Sofya'ya büyü yapılmıştır. Bu olaydan sonra Afanasiy Avvakum'dan yardım istemiştir.⁴⁴

Avvakum'un sürgün zamanlarında ona ve ailesine yardım eden Boyarin-ya'nın Simeon adındaki oğlunu Avvakum vaftiz etmiş lakin Avvakum'un evde olmadığı bir zaman Simeon hastalanmış ve boyarinya oğlunu üfürükçüye götürmüştür. Bu olayın ardından Simeon'un durumu iyice kötüye gitmiştir. Bu olay Paskov'un kulağına gitmiş ve o sırada Moğolistan'a harbe giden oğlu Yeremey, ordunun içinden birine şamanlık yapması için emir vermiş ve harbin neticesini öğrenmek için şaman ayini yaptırmıştır.⁴⁵

17. yüzyılda Rus kaynaklarında Vedun (warlock) ve ved'ma (cadı) terimlerinin varlığı oldukça fazladır. Genellikle cadılık koldovstvo veya charodeistvo olarak kabul edilmiştir. Daha önce cadı ve cadılık, sihir, büyü, falcılık, kehanet, bitki ilacı gibi kavramlarla ele alınmıştır.⁴⁶

1647 Ağustos'unda Prens Nikita İvanoviç'in mülkündeki bir köylü, Agafitsa Savkina'yı büyücülükle suçlayan bir mülk yöneticisine sözlü şikâyetle bulunmuştur. Suçlamanın merkezinde ise kız kardeşi Ovdot'ia ve Ovdot'un kayınpederi Tereshka İvlev ile Savkina vardır. Bu kişiler, birçok insana tü-

⁴¹ Zguta, "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", 1191-1192.

⁴² Riha Thomas (ed.), "The Kurbsky-Ivan the Terrible Correspondence", *Readings in Russian Civilization*, Vol. 1, Russia Before Peter the Great, 900-1700, 1969, s. 87-89; Daniel Rowland, "Moscow the Third Rome or New Israel", *The Russian Review*, Vol. 55, No. 4, 1996, s. 94.

⁴³ Protopop Avvakum, *Hayatım*, Dünya Edebiyatından Tercüme, Rus Klasikleri: 46, Çev. Nihal Taluy Yalaza, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1946, s. 17.

⁴⁴ Avvakum, *Hayatım*, s. 43.

⁴⁵ Avvakum, *Hayatım*, s. 52.

⁴⁶ Zguta, "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", 1187-1188.

mör vermiş ve onları hasta etmişlerdir. Hatta Savkina'nın bazı kurbanlarının öldüğü de ifade edilmiştir. Ortaya çıkan deliller, tanıklardan hareketle duruşma ciddi bir hale bürünmüş ve Eyalet Mahkemesi tarafından duyulmuştur. Ardından 17 Kasım 1648 tarihinde bir boyar duma'nın Savkina'yı cadılıkla suçladığı ve suçluları yakılmaya mahkûm ederek, Moskova'ya gönderdiği dile getirilmiştir.⁴⁷

18. yüzyıla kadar büyücülük (koldovstvo, charodeystvo) Rusya'da laik bir mevzuatın nesnesi haline gelmemiştir. Peter, 1716 askeri tüzüğünde ölüm cezası altındaki büyücülük ile ilgili gizli uygulamaları (chernoknzfiestvo) yasaklamıştır. 1775 yılında II. Catherine ise, büyücülük gibi batıl inançları içeren, genç suçlular ve suç delilleri kapsayan davalara bakan sözde vicdan mahkemeleri kurulmasını gerektiren hükümet reformları yayınlamıştır.⁴⁸

18. yüzyıl sonunda, Rusya, Prusya, Habsburg İmparatorlukları davalara sınır getirmek için yasalarını yeniden düzenlenseler de büyücülük davaları teorik olarak kalmıştır. Büyücülük ve sihir gibi konuların engellenmesi için Rusya ve diğer Avrupa devletlerinde yasalar çıkarılmıştır.⁴⁹

19. yüzyılın sonlarına doğru Rus ve Ukraynalı köylülerin kendilerini cadı veya büyücü olarak tanımladıkları ifade edilmiştir. Hatta 1861-1917 yıllarında bu gibi olayları içeren yetmiş beş vaka hukuki, etnografik, psikiyatrik ve çeşitli gazete raporlarından elde edildiği karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu gibi vakalar 19. yüzyılın son otuz yılında daha fazla görülmüştür. Bunun nedeni olarak kuraklık, nüfus baskısı, Rus köylüler arasındaki erkek göçünün artması ve çeşitli Ukrayna ve Rus köyleri arasındaki gerginlikler gösterilmiştir.⁵⁰

19. yüzyıl sonlarındaki Ukrayna ve Rus kırsalına baktığımızda büyücülük suçlamalarının erkeklerden daha çok kadınlar üzerinde olduğunu görmekteyiz. Bu da büyücülüğün kadınlar etrafında şekillenmesine neden olmuş ve bu nedenle kadınlar çeşitli saldırılara maruz kalmışlardır.⁵¹

Markov'un 1890'larda yaptığı gözlemlerden hareketle pagan tapınaklarının yerlerine kilise ve manastırların inşa edilmesi Ortodoks kilisesi liderlerinin politikası olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Markov, Hristiyanlığın ve paganizmin unsurlarının köylü dininin kombinasyonu olduğunu ifade etmiştir.⁵² Hristiyanlığın kabulünden sonra eski geleneklerin devam ettiği durumların olması bizlere pagan unsurlarla Hristiyanlığın iç içe geçtiğini gösterebilir. Hristiyanlık öncesi kutlamalar, ibadetler, falcılık gibi konular sonrasında yasaklansa

⁴⁷ Zguta, "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", s. 440-441.

⁴⁸ Zguta, "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", 1200-1201.

⁴⁹ Edward Bever, "Witchcraft Prosecutions and the Decline of Magic", *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 40, No. 2, The Crisis of the Seventeenth Century: Interdisciplinary Perspectives, 2009, s. 284.

⁵⁰ Christine D. Worobec, "Witchcraft Beliefs and Practices in Prerevolutionary Russian and Ukrainian Villages", *The Russian Review*, Vol. 54, No. 2, 1995, s. 167-168.

⁵¹ Worobec, "Witchcraft Beliefs and Practices in Prerevolutionary Russian and Ukrainian Villages", s. 167-168.

⁵² Chulos, "Myths of The Pious or Pagan Peasant in Post-Emancipation Central Russia", s. 200-201.

da bu gibi inançlar yeni anlamlar kazanmış ve bu gelenekler meşru bir biçimde değil de kültür yansıması şeklinde varlığını sürdürmüştür.

3. Rus Azizlerinde Paganizm Unsurları

Rusya'da Hristiyanlığın 10. yüzyıldan itibaren yayılmaya başladığı ifade edilmiş ve bu yüzyılın sonuna doğru ise ilk kiliseler meydana getirilmiştir.⁵³ Ruslar, Hristiyanlığı kabul ettikten sonra, eski ve yanlış olarak tanımladıkları inançlardan kurtulduklarını, bu yeni dinin, Hristiyanlığın Ruslara birlik ve beraberlik içinde, büyük devlet olma yolunu açtığını düşünmüşlerdir.⁵⁴ Rus Ortodoksluğu'nda azizlik, Hristiyanlığın itikadı boyutuna ek olarak, kültürel unsurların etkisi altında kalmıştır.⁵⁵ Ruslar için azizleri bilmek sadece dini meseleleri değil, aynı zamanda yerel kimlikleri ve tarihi tanımada bir araç olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak da, azizlik, din ve ulusal ya da yerel kimliklerin keşişimini gözler önüne seren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁶

Rus azizler, ikonlarda resmedilmişler, dualarda anılmışlar ve kendilerine mucizeler atfedilmiştir.⁵⁷ Buradan hareketle Rus azizler, geçmişte yaşanan kutsal olayların öncüsü olan, kutsal Rusya'nın ortaya çıkmasına katkıda bulunan tarihi şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁸ Ayrıca Rus Ortodoks Kilisesi kendi tarihinin temeli olarak azizleri ifade etmiştir. Bunun sebebi ise kilisenin tarihini sağlam bir zemine bağlamak istemeleridir.⁵⁹ Hatta kiliseyi, İsa'nın on iki havarilerinden biri olan Aziz Andreas'tan başlatmışlar ve kilise kendini Apostolik Kilise olarak nitelendirmiştir. Buradan hareketle Aziz Andreas ve Aziz Pavlus, Hristiyanlığın ilk döneminde Slav bölgelerinde misyonerlik faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. Öyle ki bazı din adamları, tanrı ve azizlerin benzer özellikler taşıdığını ileri sürmüşlerdir. Böylece paganların Hristiyanlaşması daha kolay olmuştur.⁶⁰

Rusların geleneksel inançlarının içeriği ile azizlerin barındırdığı özellikler arasında benzerlikler mevcuttur. Nitekim atalar kültü ve onların muhafızları, tanrıların ve tanrıçaların görev dağılımları, azizler ile doğrudan ilişkilidir.⁶¹ Ruslar Hristiyanlığı Prens Vladimir döneminde devlet dini olarak benimsemişlerdir.⁶² Lakin Vladimir'den önce yönetici sınıftan bu yeni dini ilk benimseyen Azize Olga'dır. Azize Olga, İstanbul Patriği'nin önünde vaftiz olmuştur.⁶³ Hatta

⁵³ E. Pamfil, *Tserkovnaya İstoriya*, C. I., St. Petersburg 1858, s. 97; İlyas Topsakal, *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 83.

⁵⁴ Sevinç Aslanova, *Rus Ortodoks Kilisesi*, A.Ü. S.B.E. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 17-18.

⁵⁵ Abdimuhamet Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, Berian Yayınevi, Ankara 2013, s. 75.

⁵⁶ Mamytov, *a.g.e.*, s. 75.

⁵⁷ Afanasi, *İzbrannye Jitiya Svyath: Yanvar-Dekabr*, Petersburg 2007, s. 11; Aktaran: Abdimuhamet Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, Berian Yayınevi, Ankara 2013, s. 100.

⁵⁸ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 76.

⁵⁹ Aslanova, "Rus Ortodoks Kilisesi", s. 17-18.

⁶⁰ Aslanova, "Rus Ortodoks Kilisesi", s. 17-18.

⁶¹ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 77.

⁶² Vladimir G. Marinich, "Revitalization Movements in Kievan Russia", s. 63.

⁶³ N.P. Kondakov, *Greçeskie İzobrajeniya Pervih Russkih Knyazey*, V Kn.: Sbornik v Pamyat Svyatogo Ravnoapostol Knyazga Vladimira, Moskova 1917, s. 16-17; Aktaran, İlyas Topsakal, *a.g.e.*, s. 86.

İmparator Aziz Konstantin'in annesinin adı olan Helena ismi Azize Olga'ya verilmiştir. Bu olaydan sonra Yelena ismini alan Azize Olga'nın, Kiev'de bir Ortodoks merkezi kurma girişimleri olmuştur. Slavlar göçebe bir düzenden yerleşik bir düzene geçtikleri zaman tanrı inançları da gelişme göstermiştir. Neticede Slavlar bu yeni dinle tanıştıktan sonra geleneksel olan din ile Hristiyanlık harmanlanmıştır. Slavlarla iletişimi sağlayabilmek ve Yeni Ahit'in okumalarını kolaylaştırmak için Aziz Kiril (826-868) Slav alfabesini oluşturmuş ve bu sayede Ruslara Hristiyanlığın yolunu açmıştır ve ardından edebi ve dini eserler tercüme edilmiş ve halk bilinçlendirilmiştir. Tercüme edilen eserlerin içinde azizlerin hayatını konu alan eserler de ortaya çıkmıştır. Aziz Feodosi Peçerski, Aziz Boris ve Gleb'in hayatını konu alan bir eser ortaya çıkarmış, bundan sonra azizlerin hayatını konu alan ve jitiye olarak adlandırılan bu tür, Rus edebiyatında bir gelenek haline gelmiştir.⁶⁴

Ruslar peyderpey bu yeni yola girmişlerdir ve bu yeni dinin kabulünden sonra da eski inancın kültürü de tamamen yok olmamıştır. Eski tanrılar zamanla isim değiştirmiş lakin fonksiyonları aynı kalmış ve bu özellikler azizlere atfedilmiştir.⁶⁵ Örneğin; Vladimir'in Hristiyanlığı kabulünden sonra adaletin, savaşın ve gök gürültüsünün tanrısı olan Perun'un⁶⁶ ahşap tasviri bir atın kuyruğuna bağlanıp, Dinyeper Nehri'ne doğru sürüklenmiştir. Üstelik bu tasvir artık bir put ya da bir şeytan olarak görülmüş, nehre kadar sopalarla dövülmüş ve nehirde batırılmıştır. Tanrı Perun'un batırıldığı yerin adı uzun yıllar boyunca Perun derinliği olarak anılmıştır.⁶⁷ Tanrı Perun, bu yeni dinin kabulünden sonra diğer tanrılar gibi şeytan olarak görülmüştür ve Perun tapınakları kapatılmış, onun yerine Ortodoks kiliseleri inşa edilmiştir. Kilise, bu pagan izler ile etkin bir biçimde mücadele etmiştir ama bu geleneksel dinin etkisi yüzyıllar boyunca toplumun hafızasında kalmayı başarmış ve Tanrı Perun'un anısı yaşamaya devam etmiştir. Perun ve Veles tanrılarının sahip olduğu özellikler ve fiiliyatlarını Tanrı ve Hristiyan azizleri devralmıştır.⁶⁸ Vladimir'in Kiev'de vaftiz olduğu yere Aziz Vasili adına kilise yapılmasını emretmesi⁶⁹ Tanrı Perun'un izlerinin tamamen yok olmadığına bir göstergesi diyebiliriz. Bununla beraber Hristiyan folklorunda Perun, ateşten arabası olan gökyüzünde dolaşan ak sakallı Aziz İlyas ile anılmaya devam etmiştir.⁷⁰ Sonuç olarak, Perun'un hatırası tamamen yok edilememiştir.

⁶⁴ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 80.

⁶⁵ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 80.

⁶⁶ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 18.

⁶⁷ Nestor, *Povest Vremennih Let*, Yay. Haz. A.G. Kuzmin ve V.V. Fomin, İstitut Russkoy Tsivilizat-sii, Moskva 2014, s. 106; Aktaran, Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 41.

⁶⁸ Gail Lenhoff, "Christian and Pagan Strata in the East Slavic Cult of St. Nicholas: Polemical Notes on Boris Uspenskij's Filologičeskie Razyskanija v Oblasti Slavjanskix Drevnostej", *The Slavic and East European Journal*, Vol. 28, No. 2, 1984, s. 154.

⁶⁹ Riha (Ed.), "The Russian Primary Chorinicle", s. 11.

⁷⁰ Mircea Eliade, *Dinsel İnanışlar ve Düşünceler Tarihi -Muhammed'den Reform Çağına-*, Cilt: III, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2017, s. 37.

Bir başka örnek ise, tüccarların ve sığırcıların koruyucusu olan doğa tanrısı Veles'dir. Hristiyanlığın kabulünden sonra Veles tanrısı Rus ikonografisinde keçi, koyun, inek ile çevrili olan Aziz Vlasios olmuştur.⁷¹

Aziz Vlasios'a ek olarak, Aziz Nicholas'da zaman zaman Tanrı Veles'in yerini almıştır. Bir nevi işlevlerinin ve kimliklerinin aynı olduğu görüşü mevcuttur. Bununla beraber Uspenskiy'e göre, Aziz Nicholas ve Tanrı Veles figürlerinin birbirine benzer pozisyonlarının olması Tanrı Veles ve Aziz Nicholas'ın benzerliğinin bir kanıtıdır.⁷²

Ayrıca Aziz Nicholas bir İtalyan tüccar konumuna bürünmüştür ve tahıl yüklü gemileri taşraya göndermesinin ardından kıtlığa çözüm bulmuştur. "Bu nedenle, Hristiyan bağlamı Nicholas'a olan lore'a kolayca ilham vermiş olabilir ve azizin, sadece mitolojik Thunder-bearer / ejderha modeli ile açıklanırsa sorunlu olabilecek diğer figürlerle birleştirilmesi için bir açıklama sunmuştur."⁷³ Uspenski efsanedeki Aziz Nicholas ve Peygamber İlyas'ın çatışmasını tıpkı Perun ve Veles arasındaki çatışma olduğunu vurgulamıştır.⁷⁴ Bir başka konu ise, Slav mitolojisinde görülen şifacılık faaliyetlerinin Rus Ortodoksluğu'nda azizlerde yansıtılmasıdır. Slav kültüründe hem insanları hem de hayvanları iyileştirebilen, kendi kendilerine yetişmiş olan, kırsal kesimdeki şifacılara Znahar ismi verilmiştir. Znaharların, hasta ile göz teması kurması oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü şifacı, hasta ile göz teması kurmazsa bu o hastanın tedavi edilmeyeceği, tedavinin yararlı olamayacağı anlamına gelmektedir. Tedavinin işe yarar kısmı ilaçlar değil, şifacının sözleri olduğu algısı Slav kültüründe yer edinmiştir ve şifalı ilaçların sadece bir yatıştırıcı olduğu algısı oluşmuştur. Doğu ve Orta Slav geleneğinde şifacılar, aracı ya da fısıldayan anlamlarına gelen Şeptun ve Şeptuha kelimeleri ile özdeşleştirilmişlerdir.⁷⁵ Bu şifalı sözlerin fısıltı şeklinde söylenmesinin oldukça önemli olduğu ifade edilmiştir. Çünkü tedavinin işe yaraması için bu konuda bilgisi olmayan insanların bu büyü sözleri duymaması gerekmektedir. Bu sihirli sözler Rusça'da konuşmak anlamına gelen gavarit filinden türemiş olan Zagovar kavramı ile özdeşleştirilmiştir. Bu kavram, iyi amaçla söylenen sihirli sözler için kullanılmıştır.⁷⁶ Kısacası bu sihirli sözlerin kilidi mühürlenmiş olarak karşımıza çıkmıştır.⁷⁷

Büyücü hekimlerin evlerine bakacak olursak, şifacıların evlerinde kilit olmadığı, evin içinde ot kokusunun hâkim olduğu ve evin ardışık kalaslar-

⁷¹ Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, s. 300.

⁷² Gail Lenhoff, "Christian and Pagan Strata in the East Slavic Cult of St. Nicholas: Polemical Notes on Boris Uspenskiy's Filologičeskie Razyskanija v Oblasti Slavjanskix Drevnostej", s. 155.

⁷³ Lenhoff, "Christian and Pagan Strata in the East Slavic Cult of St. Nicholas: Polemical Notes on Boris Uspenskiy's Filologičeskie Razyskanija v Oblasti Slavjanskix Drevnostej", s. 155.

⁷⁴ Martin Golema, "Slavic Mitra. Benevolent and Legal Pole of the Function of Religious Sovereignty in the Slavic Mythology and Epic", *Studia Myhtology*, Slavica, XVI, 2013, s. 98.

⁷⁵ E.E. Levkievskaya, *Mify i legendy vostočnyj Slavyan*, Detskaya Literatura, Moskva 2010, 263; Aktaran, Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 189.

⁷⁶ Mariia Talianova Eren, "Slav Sihirli Sözlerinin Morfolojisi: Yapısı ve Sınıflandırılması", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 81, Elazığ, Kasım 2018, s. 599.

⁷⁷ Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 189.

la restore edildiği karşımıza çıkmaktadır. Şifacıların tedavi için kullandıkları malzemeleri ulu orta yerlere koydukları ve tedaviye başlamadan önce Tanrı'ya dua ederek şifalı ilacı hazırladıkları da bu hekimler hakkında bir başka ayrıntıyı gözler önüne sermiştir. Bundan başka şifacılar, hastalarından kendileri için beyaz bir bez parçası istediklerini görmekteyiz. Hatta şifacılar, hastalardan topladıkları paraları Tanrı'ya mum yakmak için aldıklarını ileri sürmüşlerdir.⁷⁸ Bu hekimlerin tedavi yaptıkları mecralarda genellikle geceleri ateş yakmadıklarını, uzun süre boyunca ateşin yanmadığını ve bunun sebebi olarak da komşularının bunu tedavi amaçlı ilaç hazırlamak için değil de kötü ruhları yardıma çağırdığını düşünmemeleri için ateş yakmamaya büyük önem verdiklerini görmekteyiz.⁷⁹

Znaharlar hastalıkların canlı bir töz olduklarına inanmışlardır. Hastalıkla konuşma, soru sorma, cevap bekleme, emir verme gibi durumların olduğunu görmekteyiz. Şifacılar arasında bazı tedavi yöntemleri konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır, lakin otların tedaviye iyi gelmesi konusunda ise fikir birliği sağlamışlardır.⁸⁰ Kırsal kesimde bu şifacıların saf olmayan, kötü ruhlarla irtibat halinde oldukları düşünülmüştür ve kırsal kesim şifacılar hep şüphe ile yaklaşmışlardır. Şüphe ile yaklaşılsa da şifacıların kendi ruhlarını bu kötü güçlere teslim etmediklerini de düşünmüşlerdir. Şifacılar, toplumda saygı gören kesimler olarak karşımıza çıkmıştır. *"Bu işi öncelikle yaşlı erkekler, yalnız bekâr erkekler ya da dul kadınlar ve yaşı geçmiş bakire kızlar tarafından yapılmıştır."*⁸¹ Buradan hareketle şifacılar insanlara yakın ilişkilerde bulunmamışlardır.⁸²

Şifacı hekimler genellikle erkeklerden oluşmuştur, fakat kadın hekimlerde varlıklarını göstermişlerdir. Bu hekimler ise Znaharka ismini taşımıştır. Bu kadın hekimlerin dış görünüşleriyle normal insanlara benzedikleri karşımıza çıkmaktadır.⁸³

Bu kadın hekimler büyücü hekim ile hastalara koca karı-hekimi de destek sağlamıştır. Bu hekim, şifacı-hekimi tamamlamıştır. Hatta Moskova öncesi dönemde sıradan insanlarda arasında iyileştirme gücünün kadınların elinde olduğu ifade edilmiştir.⁸⁴

Bu hekimler, erkeklerin müdahale edemedikleri durumlarda hastaya müdahale etmişlerdir. Çünkü bazı hastalıklar için yalnızca nazik bir kadının

⁷⁸ İ.A. Mudrova, *Slovar Slavyanskoy Mifologii*, Tsentrpoligraf, Moskva 2010, s. 47; Aktaran, Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 189.

⁷⁹ E. Gruško ve E. Medvedev, Yu., *Slovar Slavyanskoy Mifologii*, (Nijnego Novgoroda: Russkiy Kupets / Bratya Slavyane, 1995), s. 127; Aktaran, Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 190.

⁸⁰ Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 190.

⁸¹ Mudrova, *Slovar Slavyanskoy Mifologii*, s. 47; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 190.

⁸² Mudrova, *Slovar Slavyanskoy Mifologii*, s. 48; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 190.

⁸³ E.E. Levkievskaya, *Mify i Legendy Vostochny Slavyan*, 262; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 190.

⁸⁴ Russell Zguta, "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", *The Russian Review*, Vol. 37, No. 4, 1978, s. 440.

elinin işe yarayacağı algısı o dönemin zihniyetinde mevcut olarak karşımıza çıkmıştır.⁸⁵

Doğu Slav mitolojisinde bu şifacıların büyülerini insanlar, hayvanlar ve kendilerinden korkan bekçiler için kullandıkları görülmüştür. Büyücü-hekimlere yağmuru engelleme, kaderi önceden bilme gibi yeteneklerin atfedildiğine inanılmıştır.

Büyücü-hekimlik, ot ile tedavi edebilme, üfürükçülüğün ise sonra eğitim ile kazanılabileceği anlayışı mevcuttur. Üstelik hekimliğin kan bağıyla anadan kızına geçtiğini de görmekteyiz.⁸⁶ Hatta şifacı hekimlerin geneli erkek olsa da en iyi şifacı hekimler kadınlar olarak ifade edilmiştir. Kuzey Rusya kültüründe dişleri tam olan kişinin büyü yapma gücüne sahip olacağı anlayışı hâkim olmuştur. Büyücü hekimlerin her hastalığı tedavi edebildikleri algısı o dönemde hâkim olan algı olarak karşımıza çıkmıştır. Bununla beraber Slav toplumunda hastalıkların ortaya çıkmasında tanrının hoşnutsuzluğu, şeytan, nazar, Porka ve maleik cadılık gibi unsurların etkisi olduğuna inanıldığı ifade edilmiştir.⁸⁷

Porka'nın İngilizce'de kesin olarak bir karşılığı olmasa da Batı'da bir büyü-cü tarafından yapılan kötülüğü belirten Latince maleficium sözcüğünden geldiği ileri sürülmektedir. Bir başka anlamı ise daha erken dönemde yaralama, hasar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁸

Ayrıca büyüleri bozma, nazar, kötü sözler, zedeleme, korku sonucu yakalanılan hastaları tedavi etmişlerdir. Bu hekimlerin çoğunlukla çocuklarda uyku sorunu ve yılan sokması, diş ağrısı gibi olaylarda uzman oldukları ileri sürülmüştür. Bundan başka şifacılar, hayvanlarla ilgili her türlü kötü durumlarda onlara yardım etmiştir.⁸⁹

Bunun yanında çalınan eşyaları bulmuşlar ve hırsızları yakalamışlardır. Bu geleneğin özellikle Kuzey Rusya'da hala varlığını sürdürdüğü ileri sürülmüştür.⁹⁰ Bu şifacılar Tanrıdan ve kutsal doğadan ilham alarak hastaları iyileştirmişlerdir. Yapılan bu büyü hastaların ekmek, su, votka, sarımsak gibi yiyecek ve içeceklerine yapılmıştır. Büyücü okunmuş su ile hastanın hasarlı yerine bu suyu dökerek ve hastanın her yanını silerek buna ek olarak yaptığı bitkisel ilaçları hastaya vererek hastalığı iyileştirmişlerdir. Bunların dışında toprak, kesici aletler, kutsal su ve Paskalya bayramında kullanılan masa örtüsünün de hastalıklara iyi geldiği öne sürülmüştür. Şifacıların ya da halk hekimlerinin bu özellikleri geleneksel inancın, kültürün önemli bir ögesi olarak karşımıza çıkmıştır.⁹¹

⁸⁵ Mudrova, *Slovar Slavyanskoy Mifologii*, 48; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 190.

⁸⁶ E.E. Levkievskaya, *Mify i legendiy vostochny Slavyan*, 266; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 190.

⁸⁷ Zguta, "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", 439.

⁸⁸ Zguta, "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", 440.

⁸⁹ Levkievskaya, *Mify i legendiy vostochny Slavyan*, 264; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

⁹⁰ Levkievskaya, *Mify i legendiy vostochny Slavyan*, 265; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

⁹¹ Levkievskaya, *Mify i legendiy vostochny Slavyan*, 264; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

Büyücüler genellikle insan içine pek çıkmamışlar ve karanlık dünyalarında işlerini yapmaya devam etmişlerdir. Halk hekimleri ise kendilerini gizlemişler, dua etmeden ve istavroz çıkarmadan işlerine başlamamışlardır.⁹²

Başkaca, büyücülerin diğer büyücülerini çağırması aşamasında şifacılar, büyücülerini uzaklaştırmıştır. Hatta kırsal kesim, şifacıların sözüne itibar etmişlerdir ve onların sözü ile birlik olmuşlardır.⁹³

Şifacı hekimler cadılardan ve büyücülerden farklı olarak şeytana başvurmamışlardır. Şifacılar, büyülerin suların, bitkilerin, insanlara iyi gelecek malzemelerin gücünü kullanmışlardır. Yalnız büyü bilgisi, büyücülerinki gibi günahdır ve bu bilginin devam edebilmesi için şifacının bu bilgiyi ölmeden önce birine aktarması gerektiği ifade edilmiştir. Büyücülerde olduğu gibi şifacılarında, su falına bakarak geleceği tahmin etme gücü olduklarını görmekteyiz.⁹⁴ Bu şifacı hekimler zamanla yerini köylü hekimlere bırakmıştır. Şifacılar hem büyücü hem de ebe olarak ifade edilmiştir. Üstelik Rusya'da papazların bu hekimlerden yararlanması engellenmeye çalışılmıştır.⁹⁵ Ayrıca 19. yüzyılda Rusya'daki kırsal kesimin, diplomalı olan doktorlara itibar etmedikleri ileri sürülmüştür. Buna ek olarak halk bu doktorların sıradan insanlara çare bulamayacaklarını sadece varlıklı insanların hastalıklarına çare bulacaklarını düşünmüşlerdir ve şifacı hekimlere gitmeye devam etmişlerdir.⁹⁶

Rus Ortodoks Kilisesi'ndeki azizlerin de tıpkı Slav kültüründe varlığını sürdürmüş olan şifacı-hekimler gibi canlı varlıklara şifa verdiklerini görmekteyiz. Ruslar, azizlerin bu özelliklerinin temeli dine dayandırmıştır.⁹⁷ Örneğin; Aziz Nikolay'ın şiddetli bir fırtınanın olduğu zaman yüksek bir direkten düşmüş olan bir denizciyi dirilttiğine inanılır. Nikolay'ın mucizeleri ölümcül değildir, aksine gücünü hastalarının mezarından ve kalıntılarında almıştır ve onları iyileştirmiştir.⁹⁸

Aynı şekilde Aziz Filaret de genç yaşındayken kekeme bir kız çocuğunu iyileştirmiştir.⁹⁹ Şifacı olan azizlerin mabetleri yapılmış ve ikonaları kutsallaştırılmıştır. Örneğin; Aziz Nikola'nın ikonu 12. yüzyılda Knez Mistislav Vladimiroviç'i iyileştirdiği öne sürülmüştür.¹⁰⁰ Hastalar, hastalığın türüne göre belirli

⁹² Mudrova, *Slovar Slavyanskoy mifologii*, 48; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

⁹³ Mudrova, *Slovar Slavyanskoy mifologii*, 48; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

⁹⁴ Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 191.

⁹⁵ Anonim, *Slavyanskaya mifologiya*, Ensiklopedičeskiy slovar, Mejdunarodniye, Odnoseniya, Moskva 2011, 397; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 192.

⁹⁶ Levkievskaya, *Mifiy i legendiy vostochny Slavyan*, 263; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, 193.

⁹⁷ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, 186.

⁹⁸ Lenhaoff, "Christian and Pagan Strata in the East Slavic Cult of St. Nicholas: Polemical Notes on Boris Uspenskij's Filologičeskie Razyskanija v Oblasti Slavjanskix Drevnostej", 156.

⁹⁹ V.V. Artemov, *Çüdesa v Pravoslavi i Buduşee Rossi*, Moskova 2006, 107; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, 189.

¹⁰⁰ V.V. Lepahin, *İkona i İkonopoçitanie Glazami Russkih i İnostrantsev*, Palomnik, Moskova 2005, s. 13-14; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 189.

azizleri tercih etmişlerdir. Örneğin; ayak ağrısı için Aziz Simeon Verhoturski'ye, bel ağrısı için Aziz Serafim'e başvurmuşlardır.¹⁰¹

Rus halkı bu ikonların güven ve sevgiyi temsil ettiğine ve kötü ruhları uzaklaştırdığına inanmışlardır.¹⁰² Örneğin; Vladimirli ikonası, 1395 senesinde Moskova'ya Timur'un saldırısından korumuştur.¹⁰³

Bir başka örnek ise, Büyük Petro döneminde gerçekleşen Poltava Savaşı'nda Aziz Meryem'in Kazanlı ikonasına dua edilmiştir ve Rus ordusu savaştan muzaffer bir şekilde çıkmıştır.¹⁰⁴ Ruslar, Hristiyanlığı kabul ettikten sonra da şifa etkisi olduğuna inanılan ve kutsal sayılan putların yerine Azizlerin ikonlarına dua ederek ikonlardan şifa beklemişlerdir. Bununla birlikte, azizler öldükten sonra da onların kutsallığın atfedildiği ikonlardan her türlü yardım beklenilmiştir ve Rus halkı bu ikonlara saygı duymuş ve ibadet etmiştir. Ruslarda, azizlerin ikonlarını evlerinin duvarlarına astıkları zaman bu ikonların evlerini muhafaza ettikleri algısı mevcuttur. Bu ikonların ailedeki doğum, ölüm ve evlilik kayıtlarını tuttıkları öne sürülmüştür.¹⁰⁵ Slav mitolojisinde akrabalık ve doğumla ilgili olan Tanrı ise Rod'dur.¹⁰⁶ Aynı zamanda hayat veren, bolluk ve bereket tanrıçası¹⁰⁷ Makoş tanrıçasının da doğum, ölüm, evlilik, el işi kayıtlarını tuttuğu karşımıza çıkmaktadır. Tanrıça Makoş daha sonra Pareskeva Piyanitsa ile ilişkilendirilmiştir. Pareskeva ise evlilik, bereket, sağlık, el işi gibi konularda etkili olan tanrıçadır. Rus azizlerinden biri olan Pareskava, Makoş ile ilişkilendirilmiş bir putperest özelliklerini taşıyan azize olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁰⁸ Nehirlerde, su kuyularında yaşadıklarına inanılan suda boğularak intihar eden ya da anneleri tarafından lanetlenmiş olanların ruhuna ise Rusalka ismi verilmiştir.¹⁰⁹

Bu kadınları onurlandırmak için Rusalnaia Nedelia festivalleri düzenlenmiştir. Nedelia Bayramı ise Aziz Paraskeva ile Aziz Sreda ile bağdaştırılmıştır. Ayrıca Aziz Nedelia, Aziz Anastasia ile de bağdaştırılmıştır. Paraskeva, Nedelia, Sreda bu üç azize pagan tanrıçalarının Hristiyan kimlikleri olarak kabul

¹⁰¹ A.B. Bayukanski, *Svyatie Tseliteli*, Petersburg 2007, s. 120-122; Vadim Otets, *Leçenie Pravoslavnimi Molitvami: Soveti Pravoslavnogo Svyaşennika*, Moskova 2006, s. 16; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 192.

¹⁰² Vera Geelmuyden Bulgurlu, "Doğu Ortodoks Dininde İkonaların Anlamı", *İkonolar*, Çev.: Ali Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul 2005, s. 27.

¹⁰³ N.D. Talberg, *İstoriya Ruskoy Tserkvi*, Kiev 2007, s. 25; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 195.

¹⁰⁴ Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 200.

¹⁰⁵ Robert R. Rathburn, "The Russian Orthodox Church as a Native Institution among the Koniag Eskimo of Kodiak Island", *Arctic Anthropology*, Vol. 18, No. 1, 1981, s. 17.

¹⁰⁶ Rathburn, "The Russian Orthodox Church as a Native Institution among the Koniag Eskimo of Kodiak Island", s. 18.

¹⁰⁷ Г.С. Маслова, *Орнамент Русской Народной Вышивки Как Историко-Этнографический Источник*, Москва: Наука 1978, s. 158; Д.А. Гаврилов - А.Е. Наговицын, *Боги славян. Язычество. Традиция*, Москва: Рефл-Бук, 2002), s. 72; Aktaran: Lale Avşar, "Kubadabat Çinilerindeki Harpi-Şiren Figürünün İzini Sürerken", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 31, Kırgızistan 2012, s. 14.

¹⁰⁸ Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, s. 213.

¹⁰⁹ Gamze Öksüz, *Rus Mitolojisi*, Çeviri Bilim, İstanbul 2014, s. 191.

edilmiştir.¹¹⁰ Bununla birlikte, Stoglav Konseyi, Saint Paraskeva ve Aziz Sreda ve Nedelia'yı paganizme dayanan kaderin tanrıçası olarak niteleyen bir kararname çıkartmıştır. Daha sonra azizlerin bu özellikleri Tanrı ile eş olmasından dolayı kilisenin bunu kabul etmeyeceği anlayışı gün yüzüne çıkmıştır.¹¹¹

Slav mitolojisinde bolluk tanrıçası Makoş'un el işlemlerindeki boynuzlu betimlemeler XIX. yüzyılda Rus kadınlarının bayram kıyafetlerinde karşımıza çıkmış ve bu kıyafetlerdeki betimlemeler Makoş'a atfedilmiştir. Bununla beraber, Levkiyevskaya, Makoş'u aile, doğum ve her türlü kadın fiiliyatlarının koruyucusu olarak adlandırmıştır. Makoş ile ilişkilendirilen Paraskeva Pyatnitsa'nın evlilik ve bereket konuları üzerinde etki etme özelliği mevcuttur.¹¹²

Slav mitolojisinde koruyucu olarak nitelendirilen çeşitli tanrıların putları ya da resimleri olduğu gibi azizlerinde özellikleri itibari ile ikonları karşımıza çıkmaktadır. Üstelik azizlerin ikonları ailedeki doğum, ölüm ve evlilik gibi konularının kaydını tutmaktadır. Slav mitolojisinde de Makoş, Rod, Pareskava gibi tanrı ve tanrıçaların varlıklarını, azizlerin sürdürdüğünü görmekteyiz. Hristiyanlıktan sonra yasaklanan eski inancın, Hristiyanlığın devlet dini haline geldikten sonra da devam ettiğini, dvoeveri kavramının varlığının ortaya çıktığını görmekteyiz. Rus halkı tarafından ibadet edilen Aziz Petr Muromski ve Azize Fevroniya, evlilik, aşk, aile, iyilik gibi konularda etkili olmuşlardır.¹¹³

Ruslar, Aziz Aleksandr Nevski'yi güneşe benzetmişlerdir.¹¹⁴ Slav mitolojisinde eski güneş tanrısı olarak bilinen, aynı zamanda gökyüzünün tanrısı olan yüce tanrı Svarog¹¹⁵ ve onun oğlu olan yeni güneş tanrısı Dajbog¹¹⁶ önemli tanrılar olarak karşımıza çıkmıştır. Rus halkı için çeşitli çabalar göstermiş olan Aziz Aleksandr Nevski'nin Svarog ve Dajbog gibi saygı görülmesi ve Aziz'in ikonuna ibadet edilmesi ve Nevski'nin güneşi temsil ettiğine inanılması pagan inancının kalıntılarının olduğunu gösterir.

Slav mitolojisinde yeraltı ve evlilik tanrısı olarak bilinen, Lel 've Polel'in annesi olduğu düşünülen¹¹⁷ Tanrı Lada'dan aynı konularda Rus halkı yardım beklemiş ve Tanrı Lada'ya ibadet etmiştir. Buradan hareketle Tanrı Lada'yı, Aziz Pyotr Muromski ve Azize Fevroniya ile bağdaştırabiliriz.

Kilisenin eski inançları devam ettiren insanları Tanrı'ya karşı gelmek ile suçlamaları ve bu insanları azizlerin affetmesi ve bu insanlara merhamet göstermeleri ve bu eski geleneği devam ettirenleri doğru yola yöneltmeye çalışma-

¹¹⁰ Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, s. 203.

¹¹¹ Kennedy, *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, s. 214.

¹¹² A.B. Ribakov, *Yazıçesstvo Drevnih Slavıyan*, Nauka, Moskva 1994, s. 388; Aktaran: Uzelli, *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, s. 54.

¹¹³ E.G. Malişeva, *Pravoslavniy Braç, Tsentrpoligraf*, Tsentrpoligraf, Moskova 2004, s. 123-127; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 201.

¹¹⁴ D.N. Talberg, *İstoriya Ruskoy Tserkvi*, Kiev 2007, s. 102-105; Aktaran: Mamytov, *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, s. 263.

¹¹⁵ Abay Kairjanov, "Türk Süper Etnosunun Ritüelleri", çev. Halit Aşlar ve Tolganay Temirkanova, *Berçeste*, Sayı: 138, Aralık 2013, s. 55.

¹¹⁶ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 14-18.

¹¹⁷ Green, *Slavic Pagan World Complation*, s. 17.

ları bizlere pagan inancının hala varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.¹¹⁸ Aynı zamanda Rusya toplumunun çeşitli dinlere sahip olduğunu, Hristiyanlığın ve paganizmin tarihsel olarak iç içe geçtiğini, geleneklerin çoğunun Hristiyanlık içinde yeni anlamlar kazandığını ifade edebiliriz.

Bununla birlikte, diğer toplumlarda da tek tanrılı inanca geçmelerine rağmen eski pagan geleneklerinin devam ettiği görülmüştür. Örneğin; Ahmet Yaşar Ocak'a göre mitolojide yer alan öğeler, Türk toplumunda, İslamiyet'in kabulünden sonra da farklı görünümlemlerle etkisini devam ettirmiştir. Bu öğelerin aynı şekilde varlığını sürdürdüğü iddia edilemez. Ancak İslam kültürü içinde bu yeni dinin terimleri ve kendi has unsurlarıyla yer aldığını söylemek mümkündür.¹¹⁹ İskandinav mitolojisinde de benzer ifadeler mevcuttur. İzlandalı yazarlar İskandinav mitolojisindeki Ragnarok'u evrenin sonunu getirecek bir savaş olarak tanımlamışlardır. Bazı akademisyenler, Hristiyan yazarlar kıyamet düşüncesini Ragnarok'un bu betimlemesiyle bağdaştırmışlardır.¹²⁰ Sonuç olarak bu süreç Rus toplumunda olduğu gibi diğer toplumlarda da benzer şekilde yaşanmış, eski kültür ve gelenekler şekil değiştirerek yeni kültür ve gelenekle harmanlanmıştır.

Sonuç

Rusya'da 10. yüzyıldan itibaren şeytani bir araç olarak görülen ve yasaklanan paganizm 20. yüzyıla kadar az da olsa etkisini göstermiştir. Bu eski inanç yeni din ve kültür içinde kendine yer edinmiş ve özünü kısmen de olsa korumayı başarmıştır. Hristiyanlık devlet dini haline getirildikten sonra bu din çeşitli engellerle karşılaşmıştır. Rus devleti çeşitli Pagan toplulukların isyanı ile karşı karşıya gelmiş ve kendisini Tanrı'nın temsilcisi olarak ilan eden paganizmin unsurlarına bağlı olan bireyler ortaya çıkmıştır. Kilise ve hükümet pagan inancını yok etmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Devlet ve kilise özellikle Hristiyanlıktan sonra putperest gelenekleri şeytani bir unsur olarak tanımlamış ve şifa için ilaç hazırlama, büyü gibi her türlü sihrî kötü olarak algılamıştır. Buradan hareketle devlet, pagan unsurlarını ifade eden ve kötülük barındıran her türlü büyü, sihir gibi faaliyetleri engellemek için çeşitli yasalar çıkarmıştır. Devletin yasalarına rağmen 10. yüzyıldan itibaren birtakım büyücülük davalarının olduğunu ve büyücü ilan edilenlerin ağır cezalara maruz kaldığı görülmüştür. Devlet ve kilise putperestliği kabul etmese de Slav mitolojisinde bazı tanrı ve tanrıçaların görevlerinin ve özelliklerinin Rus azizlerinde tezahür ettiğini ifade edebiliriz. Paganlar kutsallık atfettikleri putlara dua etmişler ve bu putlardan şifa beklemişlerdir. Ayrıca tanrıların koruyucu özellikleri olduğuna inanmışlardır. Aynı şekilde Rus aziz-

¹¹⁸ Priscilla Hunt, "Ivan IV's Personal Mythology of Kingship", *Slavic Review*, Vol. 52, No. 4, Winter 1993, s. 794.

¹¹⁹ Ahmet Yaşar Ocak, "İslâm'ın Temel İnançları Etrafında Oluşan 'Mitolojik' Kültür: "İslâm Mitolojisi" Yahut İslâm İlahiyatının İhmal Edilmiş Önemli Bir Sorunsalı", *Milel ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Ocak-Nisan 2009, İstanbul, s. 140-157.

¹²⁰ Cemile Akyıldız Ercan, "Germen Mitolojisinde Yaratılış", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18/1, Erzurum 2014, s. 131.

lerden öldükten sonra azizlerin ikonlarından şifa beklenilmiş ve ikonlara dua edilmiştir. Buradan hareketle pagan tanrılar ile Rus azizleri arasında dolaylı bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Rusya’da paganlık tamamen yok edilmeye çalışılsa da bireysel kültürler var oldukça bu kültür empoze edilmeye çalışılan dinin içinde kendisine has özelliklerini koruyarak topluma etki etmiştir. Paganizm, toplumdaki bireylerde yankı bulmuş ve bu kültür kolektif bir şekilde toplumda da kendisine bir rol edinmiştir. Bununla beraber, eski kültür, birey, din ve toplum arasında farklı şekilde varlığını hissettirmiştir. Sonuç olarak, görünüşte birbirinden ayrı olarak kabul edilen Hristiyanlık ve paganizm bir-biri ile iç içe geçmiş ve yasak olan eski kültür Rus toplumunda devamlığını az da olsa sürdürmüştür.

Kaynaklar

AKYILDIZ, Cemile Ercan: “Germen Mitolojisinde Yaratılış”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18/1, Erzurum 2014.

ANGLİCKIENĖ, Laima: *Slavic Folklore, Didactical Guidelines*, Vytautas Magnus University Yüksek Lisans Tezi, Kaunas, Lithuania, 2013.

ASLANOVA, Sevinç: *Rus Ortodoks Kilisesi*, A.Ü. S.B.E. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

AVŞAR, Lale, “Kubadabat Çinilerindeki Harpi-Şiren Figürünün İzini Süzarken”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 31, Kırgızistan 2012.

BEVER, Edward: “Witchcraft Prosecutions and the Decline of Magic”, *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 40, No. 2, *The Crisis of the Seventeenth Century: Interdisciplinary Perspectives*, 2009.

BULGURLU, Vera Geelmuyden: “Doğu Ortodoks Dininde İkonaların Anlamı”, *İkonolar*, Çev.: Ali Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul 2005.

CHULOS, Chris J.: “Myths of The Pious or Pagan Peasant in Post-Emancipation Central Russia”, *Russian History*, Vol. 22, No. 2, 1995.

CROSS, S.H. - SHERBOWİTZ-WETZOR, Olgert (Ed.): *The Russian Primary Chronicle*, Cambridge, Mass.: Medieval Academy of America, 1953.

DYNDÁ, Jiří: “Rusalki: Anthropology of Time, Death and Sexuality in Slavic Folklore”, *Studia Mythologica Slavica*, 20, 2017.

ELİADE, Mircea: *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi -Muhammed'den Reform Çağına-*, Cilt: III, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2017.

EREN, Mariia Talianova: “Slav Sihirli Sözlerinin Morfolojisi: Yapısı ve Sınıflandırılması”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 81, Elazığ, Kısım 2018.

ERTİN, Gaye: *Rusya -Özellikler-Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2004.

İBNİ FADLAN: *İbni Fadlan Seyahatnamesi ve Ekleri*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.

GOLEMA, Martin: “Slavic Mitra. Benevolent and Legal Pole of the Function of Religious Sovereignty in the Slavic Mythology and Epic”, *Studia Myhtology, Slavica*, XVI, 2013.

GRAY, Louis Herbert: *The Mythology Of All Races*, Vol: 3, Celtic/Slavic, Ed. John Arnott Macculloch ve Jan Machal, Cambridge University Press, London 1918.

GREEN, Garry: *Slavic Pagan World Complation*, Lulu, October I, 2009.

HUNT, Priscilla: "Ivan IV's Personal Mythology of Kingship", *Slavic Review*, Vol. 52, No. 4, Winter 1993.

https://www.academia.edu/31017021/SLAVIC_MYTHOLOGY_AS_A_PART_OF_OUR_LIFE.

KAİRJANOV, Abay: "Türk Süper Etnosunun Ritüelleri", çev. Halit Aşlar ve Tolganay Temirkanova, *Bercesta*, Sayı: 138, Aralık 2013.

KENNEDY, Mike Dixon: *Encyclopedia of Russian & Slavic Myth and Legend*, ABC-CLIO, Oxford, England 1998.

LARSON, K. Maya: "Why Does the Rusalka Have to Die? The Call of the Other in Zinaida Gippius's Sacred Blood", *Amaltea, Revista de mitocrítica*, 2014.

LENHOFF, Gail: "Christian and Pagan Strata in the East Slavic Cult of St. Nicholas: Polemical Notes on Boris Uspenskij's Filologičeskie Razyskanija v Oblasti Slavjanskix Drevnostej", *The Slavic and East European Journal*, Vol. 28, No. 2, 1984.

MAMYTOV, Abdimuhamet: *Rus Ortodoks Kilisesi'nde Azizlik*, Berian Yayınevi, Ankara 2013.

MARİNİCH, Vladimir G.: "Revitalization Movements in Kievan Russia", *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 15, No. 1, 1976.

OCAK, Ahmet Yaşar: "İslâm'ın Temel İnançları Etrafında Oluşan 'Mitolojik' Kültür: "İslâm Mitolojisi" Yahut İslâm İlahiyatının İhmal Edilmiş Önemli Bir Sorunsalı", *Milel ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Ocak-Nisan, İstanbul 2009.

PROTOPOP, Avvakum: *Hayatım, Dünya Edebiyatından Tercümelere, Rus Klasikleri: 46*, Çev. Nihal Taluy Yalaza, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1946.

RATHBURN, Robert R.: "The Russian Orthodox Church as a Native Institution Among The Koniag Eskimo of Kodiak Island", *Arctic Anthropology*, Vol. 18, No. 1, 1981.

RİHA, Thomas (Ed.): "The Kurbsky-Ivan the Terribble Correspondence", *Readings in Russian Civilization*, Vol. 1, Russia Before Peter the Great, 900-1700, 1969.

_____ : "The Russian Primary Chorinicle", *Readings in Russian Civilization*, Vol. 1, Russia Before Peter the Great, 900-1700.

ROCK, Stella: *Popular Religion in Russia- 'Double Belief' and the Making of an Academic Myth*, Routledge Studies in the History of Russia and Eastern Europe, New York 2007.

ROWLAND, Daniel: "Moscow the Third Rome or New Israel", *The Russian Review*, Vol. 55, No. 4, October 1996.

STOJANOVIĆ, Milica: "Slavic Mythology As a Part of Life", *Regionalni centar iz prirodnih i tehničkih nauka u Vranju*, bkz: Academia İnternet Sitesi, "Slavic Mythology As A Part Of Life", Erişim Tarihi: 25 Mart 2019.

TOPSAKAL, İlyas: *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

TUGAY, E.F.: *Rusya Tarihi*, Yeni Fazilet Matbaası, İstanbul 1948.

UZELLİ, Gönül: *Slav Mitolojisi İnanışlar ve Söylenceler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.

ZGUTA, Russell: "Witchcraft and Medicine in Pre-Petrine Russia", *The Russian Review*, Vol. 37, No. 4, 1978.

_____ : "Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia", *The American Historical Review*, Vol. 82, No. 5, 1997.

WOROBEC, Christine: "Witchcraft Beliefs and Practices in Prerevolutionary Russian and Ukrainian Villages", *The Russian Review*, Vol. 54, No. 2, 1995.